

NÉMETORSZÁG GYARMATI KÖVETELÉSEI

A NÉMET BIRODALOM aránylag későn lépett a gyarmati hatalmak sorába, amikor ezek tengerentúli birtokait már többé-kevésbé konszolidálták. Bismarck maga ellene volt a gyarmati expanciónak, mert elsősorban a Birodalom európai helyzetét akarta megerősíteni. Mikor azután Németország komoly gyarmati politikát kezdett folytatni, a legértékesebb gyarmatok már biztos kezekben voltak. Ha a később megszerzett gyarmatok nem is voltak olyan értékesek, Németország már presztízssokokból is ragaszkodott hozzájuk és igyekezett őket gazdaságilag kiaknázni. Annál fájdalmasabb volt az egész német népre azoknak elvesztése, amit a versailles-i szerződés 119. §-a kényszerített ki. Ez kimondta, hogy Németország gyarmatairól a szövetséges főhatalmak javára (Nagybritannia, Franciaország, Amerikai Egyesült Államok, Japán, Olaszország) tartozik lemondani, amelyek viszont a Népszövetségnek fogják azokat rendelkezésére bocsátani. Ezeket a gyarmati területeket a népszövetségi tanács Mandátumbizottsága fogja kezelni. A népszövetségi alapokmány 22. §-a ezzel kapcsolatban kimondja, hogy a gyarmati népek azon előrehaladott nemzetek gyámsága alá lesznek helyezve, amelyek segédeszközeik, tapasztalataik vagy földrajzi helyzetüknél fogva leginkább alkalmasak arra, hogy ilyen felelősséget vállaljanak és erre egyben hajlandók is. Gyámsági megbízatásukat mint a Népszövetség mandatáriusai annak nevében fogják gyakorolni. 1922-ben a német gyarmatok mint mandátumi területek valóban szétosztásra is kerültek. Japán kapta a csendesóceáni német szigeteket az Aequatortól északra. Ausztrália Német-Újguineát kapta és az Aequatortól délre eső többi szigeteket, kivéve a Samoa-csoportot, mely Újzeelandnak jutott és Nauru szigetét, mely brit mandátumi területté vált. Délnyugat-Afrika a Délafrikai Unió fennhatósága alá jutott. Togónak kétharmadrészét Franciaország, egyharmadát pedig Anglia kapta. Kamerunból egy hatod Angliának, öthatod Franciaországnak jutott. Német-Keletafrikából Urundi és Ruanda királyságai a Belga-Kongóhoz lettek csatolva, míg a többi terület Tanganyika néven Angliának jutott.

A német delegáció a békeszerződésnek ezen intézkedései ellen természetesen a legélesebben tiltakozott. Hivatkozott Wilson 14 pontjára és kongresszusi beszédére, mely a gyarmati kérdésnek ilyen megoldását kizárja. A német delegáció a hatalmak részéről azonban

azt a választ kapta, hogy Németország képtelennek mutatkozott a gyarmatosításra és ez okból nem tarthatja meg gyarmatait. Ezt a vádat egy a világháború folyamán angol részről kiadott kékkönyvre alapították, amely számtalan állítólagos bizonyítékát tartalmazza annak, hogy a német közigazgatás a bennszülött lakossággal rosszul bánt. Ez a vád, melyet a német publicisztika „Kolonialschuldlüge“-nek nevez, hosszú éveken át volt még vita tárgya. Német részről természetesen felháborodva utasították vissza ezt az állítást, aminek antantrésről sem adtak túlságos nagy hitelt. Ezt többek között Hertzog délafrikai miniszterelnöknek egy 1924-ben tett nyilatkozata is igazolja, melyben kételyét fejezte ki a tekintetben, hogy akad-e még valaki, aki a kékkönyvnek tartalmában hisz.

Németország a versailles-i szerződés életbelépte után sem nyugodott bele gyarmatainak elvesztésébe és mindenekelőtt a békeszerződést diktáló hatalmak döntésének jogosságát vonta kétségbe, ugyanakkor természetesen a „Kolonialschuldlüge“ ellen is folytatta küzdelmét. Wilsonnak 14 pontja közül az 5. a gyarmati kérdés pártatlan rendezését ígéri. Szó szerint ezt mondja: „Szabad, nagylelkű és abszolút pártatlan rendezése minden gyarmati igénynek, melynél szigorúan abból az elvből kell kiindulni, hogy minden ily irányú szuverenitási kérdés eldöntésénél az érintett lakosság érdekei éppúgy figyelembe veendők, mint azon kormánynak jogos igényei, melynek követelése felett dönteni kell.“ Ennek jogi jelentősége abban áll, hogy a fegyverszüneti feltételekben, melyek a későbbi békefeltételeknek képezték jogi alapját, kimondottan hivatkozás történt Wilson programjára. Lansing államtitkár, aki akkoriban az antanthatalmak nevében beszélt, jegyzékében kiemelte, hogy a békét Wilson által felállított elvek alapján akarják megkötni. Az amerikai kormány ezt valóban komolyan is vette, amit az a jelentés is bizonyít, amit House ezredes 1918 október 19-én küldött rádió útján Wilsonnak. Ebben leszögezi, hogy a német gyarmatok fölött a következő alapelvek szerint kell dönteni: 1. jogos igények, 2. a gyarmati lakosság érdekei. Ami Anglia jogos igényeit illeti, úgy House szerint figyelembe kell venni ennek azon aggályait, hogy Németország gyarmati kikötőit tengeralatti hajók bázisává építhetné ki. Németországnak viszont szüksége van a trópusok nyersanyagára, azonkívül települési területre szaporodó lakosságának az elhelyezésére. Végül megemlíti, hogy a gyarmatok egyszerű elfoglalása ellentétben állana a békefeltételekkel. Ehhez a jogi konstrukcióhoz a győző hatalmak egyébként mindig is ragaszkodtak. A német békedelegáció előtt kijelentették, hogy a mandatárius hatalmak a Népszövetség megbízatása alapján fognak eljárni és ebből a viszonyból semmiféle külön előnyt húzni nem akarnak. De különösen az Egyesült Államok helyeztek súlyt arra, hogy ez a jogviszony el ne homályosukon. Wilson kormánya 1920 november 26-án jegyzéket intézett az angol kormányhoz, amelyben hangsúlyozza, hogy annak az uralomnak, melyet a hatalmak a német gyarmatok fölött szereztek, teljesen téves értelmezése volna, ha azok a megbízatás legszigorúbban értelmezett szellemétől a legkevésbé is eltérnének. 1921 április 4-én pedig hivatkozik a washingtoni kormány az Egyesült Államoknak a szerepére a

győzelem kivívásánál és ragaszkodik ahhoz a jogához, hogy a német gyarmatok sorsa felett az ő beleegyezésével ne lehessen dönteni.

A jogi helyzet tehát az volt, hogy a német gyarmatok a mandatórius hatalmak tulajdonába nem mentek át végleg és így Németország még a népszövetségi jog alapján is igényt támaszthatott arra, hogy egykori gyarmatait a Népszövetség megbízásából kezelhesse. A kérdést tehát nem vette le a napirendről, bár nyilvánvaló volt, hogy a Birodalom külpolitikai gyengesége folytán ezt az igényét aligha sikerül egyhamar érvényesíteni. Tudjuk nagyon jól, hogy Németország gyarmati követeléseit a nemzeti szocializmus uralomrajutása után kezdte nagyobb súllyal hangoztatni. Mégis érdekes, hogy Hitler „Mein Kampf“-jában a háború előtti német gyarmatpolitikával végleg leszámolt. Ellentétben a mai német szemlélettel, mely nyersanyagbázisra törekszik, Hitler elsősorban települési terület megszerzését tartja szükségesnek a szaporodó lakosság elhelyezésére. Ezt a települési területet nem tengerentúli országokban akarja megszerezni, hanem Kelet-Európában, a mai Németbirodalom közvetlen szomszédságában, a balti államokban és Oroszországban. A nemzeti szocializmus jövő feladatait illetően kijelenti: „Mi a háború előtti gyarmati és kereskedelmi politikával végleg leszámolunk és áttérünk a jövő területpolitikájára (Bodenpolitik der Zukunft).“ A Birodalom megerősödésével és közvetlen külpolitikai céljainak elérése után a gyarmati követelések is mind élénkebbek lettek. A birodalmi gazdasági miniszter Hjalmar Schacht már régi harcosa volt Németország gyarmati igényeinek. Amikor a mai német kormány elérkezettnek látta az időt a gyarmati kérdés újabb felvetésére, Schacht a múlt év végén a „Foreign Affairs“-ben egy cikk keretében vitatta a német álláspont jogosultságát és ahhoz a feltűnést keltett következtetéshez jutott, hogy mindaddig, amíg a gyarmati nyersanyagkérdést Németország szempontjából nem oldják meg, ez minden békeszeretete dacára a nyugtalanságnak a forrása fog maradni. Hasonló élesen nyilatkozott Schacht 1937 május végén Párizsban. Aki a mai helyzetet fenn akarja tartani — mondotta —, annak sohasem fog sikerülni a nyugtalanság egy elemét kiküszöbölni.

Természetes, hogy Hitler vezér és kancellár is több ízben foglalt állást ebben a kérdésben. 1937 január 30-i beszédében Németország ellenfeivel polemizál a gyarmati kérdésben és kijelenti, hogy Németország nem katonai célokból kívánja vissza gyarmatait, hanem tisztán gazdasági érdekből. Az 1937. évi szeptemberi pártnapon felolvasott proklamációjában pedig kijelenti, hogy a német élettér (Lebensraum) gyarmati kiegészítés nélkül túl kicsi ahhoz, hogy a nép élelmiszer-szükségletét állandóan biztosítani tudja. Egy hónappal később az aratási ünnepségen pedig megismétli gyarmati követeléseit.

Nem lehet azt mondani, hogy az angol közvélemény vakon elzárkózik a német követelések teljesítése elől. Számptalan bizonyítéka van annak, hogy Angliában igen súlyos tényezők keresik a németekkel a megegyezést ebben a kérdésben. Philipp Snowden a „Spectator“ 1926 június 12-i számában cikket közöl, melyben kifejti, hogy Németországnak a Népszövetségbe való belépése után gyarmatosításra alkalmas területek felett mandatóriusi hatalmat kell átengedni. A német

gyarmatok elrablása — írja tovább — nemcsak nyílt megsértése a szövetségesek által tett ígéreteknek, de egyben kísérlet is arra, hogy Németország gazdasági felemelkedése megakadályoztassék. Egyébként elítéli a németek gyarmati képességeiről terjesztett hazug propagandát. Az „Economist“, ez a nagy befolyású közgazdasági hetilap, 1935 október 19-i számában aránylag még elég óvatosan fejezi ki magát, amikor megjegyzi, hogy szó lehet arról, miszerint a régi német gyarmatok előbbi uraiknak mandátum formájában visszaadassanak. Általában azt vitatja, hogy bár igazságtalanság volna az afrikai bennszülötteket egyik európai fennhatóság alól a másik alá helyezni, a régi német gyarmatok mégis kivételt képeznek ez alól. 1936 február 5-én Lansburry munkáspárti képviselő az alsóházban javaslatot terjesztett be, melyben felszólítja a kormányt, hogy a nyersanyag és a nemzetközi piacok kérdésének megoldása érdekében a Népszövetség útján konferenciát hívjon egybe. Lloyd George támogatta ezt az indítványt, míg a kormány kívánságára egy általános és jelentőség nélküli javaslatot fogadtak el a nemzetközi békéről. A „Manchester Guardian“ (weekly edition) 1937 február 12-i számában azt írja, hogy az angol kabinet már nem sokáig térhet ki a gyarmati kérdés megtárgyalása elől. Tagadja ugyan, hogy gyarmatokhoz való jog létezik, de ha már ezen a nyelven beszélünk — írja —, Németországnak ugyanolyan joga van ehhez, mint Nagy-Britanniának. Ha a gyarmatok Anglia számára jók, kell hogy Németország számára is jók legyenek és fordítva. Mi azt állítjuk — írja tovább a lap —, hogy mi jobban tudunk gyarmatosítani mint a németek. Ilyenkor azonban a német történelem legrosszabb példái lebegnek szemünk előtt, viszont elfelejtjük a szégyenletes incidenseket (shameful incidents) sajátunkban. Németországban ez a cikk nagy benyomást tett, dacára annak, hogy a Harmadik Birodalom egyes intézményeit is nem éppen kedvező kritika tárgyává tette. Az „Economist“ 1937 november 6-i számában újból foglalkozik ezzel a kérdéssel, kapcsolatban Mussolini ismert nagy beszédével, melyben Németország számára gyarmatokat követel, és ezt írja: Akár beleavatkozik Róma a gyarmati kérdésbe, akár nem, ezzel a problémával foglalkozni kell. Nem könnyű ugyan megfelelő megoldást találni, mégis ettől a megoldástól függ sok tekintetben Európa jövője. Nagy figyelmet keltett a londoni „Times“-ban közölt vita a gyarmati kérdéstről is, melyet a lap 1937 október végén zárt le és amelyből arra a következtetésre jutott, hogy Angliában általános az óhaj egy Németországgal való békés megegyezésre. Az angol közvélemény túlnyomó és legértékesebb része nem osztja a szélsőséges felfogásokat. Tehát — írja a lap — nem híve sem annak, hogy a gyarmati kérdésnek Versailles-ban történt megoldása most megfordítottassék, amihez Nagy-Britanniának egyébként hatalma sincsen, sem annak a felfogásnak, hogy a versailles-i döntésnek örökre érvényben kell maradnia. A gyarmati kérdés nem meríti ki ugyan a német problémát, mégis ez áll annak legelején.

Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy Anglia minden további nélkül hajlandó volna a német gyarmati követeléseket teljesíteni. Mindenekelőtt a hivatalos tényezők azok, amelyek igen tartózkodóak a német követelésekkel szemben. Így Austen Chamberlain

mint külügyminiszter 1929 április 22-én kijelentette, hogy a mandátumok felosztása végleges jellegű. Ezzel tulajdonképpen szét akarta osztlatni azt a német reményt, hogy Németország mint népszövetségi tag egykori gyarmatai felett mandátumhoz juthat. 1935 szeptember 11-én Sir Sámuel Hoare jelentette ki a népszövetségi közgyűlésen, hogy gyarmati probléma nincsen, legfeljebb nyersanyagkérdés van. Ez pedig oly módon oldható meg, hogy a gyarmatokkal nem rendelkező országok nyersanyag- és élelmiszerszükségletének a beszerzése idegen fennhatóság alatt álló területekről biztosíttassék. Ez a nyitott ajtó elvének nemzetközi elismertetése és garantálása útján volna elérhető. 1936 január 13. és 14-én Lord Lugard, elismert gyarmati politikus, a Népszövetség mandátumbizottságának a tagja és volt afrikai gyarmati kormányzó, a „Times“-ban cikket közölt, mely Németország címére szólt és amelyben arról a súlyos felelősségről beszélt, mely a gyarmatok birtoklásával együtt jár. Azok a népek — írja —, melyeknek nincsenek gyarmataik, csak boldogok lehetnek, hogy ettől a teheről mentesültek. Viszont azok a szerény előnyök, melyek a gyarmatok birtoklásával együtt járnak, szerződésekkel is biztosíthatók. 1937 február elején a Birodalmi Ipari Szövetség alsóházi bizottsága határozatot hozott, melyben — mint hangoztatja — a felelős miniszterek nyilatkozataival egyetértésben a gyarmatok visszaadásának követelését elutasítja, viszont hajlandó a nyersanyagkérdés megoldásáról tárgyalni. Ugyancsak állást foglalt a Délafrikai Unió parlamentje 1937 áprilisában Német-Délnyugat-afrika visszaadása ellen, melyet mandátum formájában birtokol. 1937 nyarán a Nemzetközi Kereskedelmi Kamarának berlini kongresszusán Göring miniszterelnök megnyitóbeszédében Németországnak gyarmati követelése mellett szállott síkra, ami erős ellenmondásra adott alkalmat. Különösen Mr. Heath, Ausztrália londoni főmegbízottja szállt élesen szembe Göring tételeivel. Eden angol külügyminiszter az 1937 szeptemberi népszövetségi közgyűlésen érintette a gyarmati kérdést és pedig a német követelések szempontjából kedvezőtlenül. Kijelentette, hogy a nyersanyag kérdése lényegében nem gyarmati probléma, mert a gyarmati területek nyersanyagokban alig 3%-át szolgáltatják a világ nyersanyagszükségletének. Anglia a gazdasági helyzet enyhítésének érdekében kész tárgyalásokba bocsátkozni bármely kormánnyal arról, hogy módosítsa a gyarmati területein fennálló preferenciális vámrendszert. Bizonyos országoknak nem azért vannak nehézségei, mondotta tovább, mert a szükséges nyersanyag nem állana rendelkezésükre, hanem azért, mert valutapolitikájuk következtében azt nem tudják megfizetni. Köztudomású, hogy Mussolini németországi útja után október végén egy beszédében kijelentette, hogy Németországnak is joga van afrikai gyarmatokhoz. Eden nem maradt adós a válasszal és néhány nappal rá kijelentette, hogy Olaszországnak, amely a világháború után Európában és Afrikában új területeket kapott, nem áll jogában a német gyarmati követeléseket támogatni, amikor semmi bizonyítékát sem nyújtotta annak, hogy a maga részéről is hozzájárulna ennek a kérdésnek a megoldásához.

Anglia a német gyarmati követeléseket azáltal akarja elértéktelentíteni, hogy a gyarmati kérdésből nyersanyagkérdést csinál és azt

állítja, hogy ez utóbbi kérdést másképpen is mint a gyarmatok visszaadásával meg lehet oldani. Ez volt Hoare álláspontja fennidézett nyilatkozatában, erre céloz Lord Lugard a „Times“-ban megjelent cikkében is. Ugyancsak ezt vallja Eden fenti beszédében is. A Birodalmi Ipari Szövetség alsóházi bizottságának idézett határozatában is leszögezi, hogy örömmel fogad minden javaslatot, mely Németországnak és más országoknak nyersanyag- és élehniszerszükségletét biztosítani képes. Már House ezredes említett rádiójelentésében hivatkozott arra, hogy Anglia attól fél, miszerint a németek gyarmataikon tengeralatti bázisokat építenek és ezáltal a Birodalom főútvonalait veszélyeztethetik. Ezt az aggodalmat House jogos angol igényként könyveli el. Ma természetesen nemcsak flotta- hanem repülőbázisok létesítésétől is fél. Ugyancsak a biztonságra és birodalmi egységre hivatkozik az említett alsóházi bizottság is. Az utóbbit különösen Német-Keletafrika, a mai Tanganyika-mandátum visszaadásával látják általában veszélyeztetve, mert ennek a birtoklása tette lehetővé, hogy a Szudántól Kapstadtig terjedő terület brit fennhatóság alatt összeköthető legyen, amihez az angol befolyás alatt álló Egyiptom is csatlakozik, úgyhogy a kairó—kapstadti szárazföldi út létesítésének jogi akadályai megszűntek. Angliában természetesen élénken hivatkoznak arra is, hogy ehhez a kérdéshez a domíniumoknak is joguk van hozzászólni, mert egyes német gyarmatoknak a mandatáriusai is teljesen függetlenek az anyaállamtól. Szeretik általában azt is hangoztatni, hogy a német gyarmatok sohasem jelentettek nagyobb értéket és a háború előtti német külkereskedelemben is elenyésző szerepet játszottak. S ha Eden külügyminiszter kiemeli, hogy a gyarmatok a világ nyersanyagszükségletének csak 3%-át tudják fedezni, ez azt is jelenti, hogy a német gyarmatok e szempontból alig esnek latba.

Német részről minderre természetesen nem maradnak adósak a felelettel. Szó volt már a jogi évről, mely szerint a gyarmatokat jogtalanul vették el Németországtól, mert Wilson 14 pontja és a fegyverszüneti feltételek lettek általa megsértve. A bennszülötteket sem kérdezték meg, hogy hova akarnak tartozni. Anglia kísérletezett ugyan ilyen plebiszcitummal, de amikor látta, hogy a bennszülöttek a német uralom visszaállításának lehetőségét nem fogadták kedvezőtlenül, beszüntette ezt a további kísérletezést. Ami Angliának a birodalom biztonságára vonatkozó aggályait illeti, Hitler 1937 január 30-i beszédében kijelentette, hogy Németország nem katonai célból, hanem kizárólag gazdasági okokból kíván gyarmatokat. A volt német gyarmatok értéktelenségére vonatkozóan egyszerűen az a válasz, ha azok nem érnek semmit, miért tartják meg őket, miért nem válnak meg tőlük? Schacht említett angolnyelvű cikkében igen alaposan kifejti a német álláspontot a gyarmati kérdésben és visszautasítja az angol ellenvetéseket. A külföld ma általában sokat foglalkozik a német autarkias törekvésekkel és a gyarmati kérdés tárgyalásánál sem hagyja azokat figyelmen kívül. Schacht erre azt feleli, hogy Franciaország, Nagy-Britannia, Oroszország és az Egyesült Államok már régen valósítottak meg messzemenő autarkiát. Így az utolsó 12 évben Nagy-Britannia behozatala a Britbirodalomból 31%-ról 42%-ra emelkedett, míg

kivitel oda 41%-ról 49%-ra. Franciaországnak behozatala gyarmati területeiről az utolsó tíz év folyamán 10%-ról 26%-ra ugrott, míg kivitele 14%-ról 32%-ra. Az Egyesült Államok részesedése a világereszkedelemben aránylag kicsi, mert saját területen óriási gazdasági erőforrásokkal rendelkeznek. Azt mondják, írja Schacht, nem kellene mást tenni, mint a nemzetközi árucserét fokozni, amiáltal Németországnak nyersanyagszüksége biztosítható volna. Schacht erre azt feleli, hogy nyersanyagok birtoklása ma politikai kérdéssé vált, mert azoknak visszatartásával, illetve átengedésével egy politikai barát vagy ellenfél helyzetét befolyásolni lehet. Ezért szükséges az, hogy minden nagy nemzet saját nyersanyagbázis felett rendelkezzen. Ami már most a volt német gyarmatok jelentőségét illeti a háború előtti német kereskedelem szempontjából, erre Schacht azt feleli, hogy a háború előtt szabad kereskedelem volt, Németországnak hatalmas tőkái voltak külföldön elhelyezve, így tehát a gyarmatoknak alapos feltárása számára nem volt olyan fontos. Dacára ennek így is rövid idő alatt aránylag sokat teljesített ezen a téren. Ma, amikor nincsen szabadkereskedelem, Németország pedig el van adósodva és nehéz gazdasági helyzetben sokkal nagyobb intenzitással igyekezne gyarmatait feltárni és sokkal több élelmiszert és nyersanyagokat termelne azokon, mint a háború előtt. Németországnak szüksége van arra, hogy nyersanyagait saját területén tudja előállítani, amely saját közigazgatása alatt áll és amelyen saját valutája van forgalomban.

Ami a gyarmati kérdés jövőjét illeti, úgy annak megoldását a német közvélemény másképpen látja mint az angol. A németek gyarmati jóvátételről beszélnek, mert — amint azt fenn ismertettük — a gyarmatokat Németországtól a fegyverszüneti feltételek megsértésével vették el. Ezt az álláspontot helyezik szembe azzal a felfogással is, mely szerint Németországnak mint a világháborúban vesztes félnek bele kell nyugodnia abba, hogy a győzők a győzelem jogán német területeket birtokolnak. De még ha el is tekintünk ettől a jogsérelemtől és Németország elfogadja a mai népszövetségi jogot a gyarmati kérdés megoldásának alapjául, akkor is ennek a kérdésnek a jövője szervesen összefügg a Népszövetség jövőjével. Ha a Népszövetség esetleg végleg megbuknék, akkor a mandátumi területeket újabb jogi rendezés alá kellene vonni, mert nyilvánvaló, hogy azok mai kezelése a Népszövetség megbízatása alapján történik és ez a jogi helyzet már azért sem homályosuk el eddig, mert a mandatárius hatalmak a Népszövetségnek időnként jelentést kötelesek tenni és bizonyos terveikre vonatkozólag annak beleegyezését kikérni. Ha majd abban a kritikus időben Németország hatalmi pozíciója elég erős lesz, alig kétséges, hogy sikerülni fog néhány régi gyarmatát vissza is kapni. Érdekes feljegyezni, hogy az öt nagyhatalom közül, melyekre a versailles-i szerződés értelmében a német gyarmatok átruház tattak, ma csak kettőt lehet komolyan népszövetségi tagnak számítani: Nagy-Britanniát és Franciaországot. Az Egyesült Államok a versailles-i szerződést egyáltalán nem ratifikálták és nem is lettek tagjai a genfi intézménynek. Japán már régebben kilépett és Olaszország éppen csak hogy még tagja a Népszövetségnek, anélkül hogy tagságát túlkomolyan venné.

Olaszország egyébként — mint köztudomású — a német gyarmati követeléseket pártfogolja.

Ezzel szemben azok az angol tényezők, melyek a német követelések elöl nem zárkoznak el eleve, éppen az ellenkező póluson keresik ennek a kérdésnek a megoldását. Elsősorban a Népszövetség keretén belül, de mindenképpen egy általános európai vagy világpolitikai megegyezés útján. Akik ilyen megoldásnak a hívei, nagyrészt kimondott anti-imperialisták, akik mindenféle gyarmati birtoklásnak az ellenfelei és amennyiben a primitív népek feletti idegen uralom elkerülhetetlennek látszik, úgy ezt egy nemzetközi közigazgatás útján óhajtják megvalósítani. Erre a következtetésre jut a „Manchester Guardian“ (weekly) 1937 február 12-i cikkében, amelyben kifejti, hogy a gyarmati kérdésnek csak egy megoldása lehetséges, a mandátumi elv kiterjesztése és mint végcél egy nemzetközi közigazgatás felállítása. Ugyanilyen felfogást vall Attlee őrnagy említett cikkében. „A gyarmati kérdés megoldása — írja — tehát csak az lehet, hogy az összes gyarmatok csak mint mandátumok birtokolhatók.“ A kérdés gyakorlati megoldása érdekében természetesen megkívánják azt, hogy Németország térjen vissza a Népszövetségbe, de azonkívül messze menő garanciát nyújtson a tekintetben, hogy egy kollektív szövetségi rendszerhez csatlakozik és a felmerülő viták elintézésénél egy nemzetközi bíróság döntésének aláveti magát. Általános óhaj az is, hogy Németország adja fel előbb mai gazdasági izolálódását. Német államférfiak általában tiltakoznak azon vád ellen, mintha szándékosan különítenék el a Birodalom gazdasági életét a külföldtől. November végén Göring miniszterelnök jelentette ki éppen a gyarmati követelésekkel kapcsolatban, hogy a négyéves tervnek nem az a feladata, hogy Németországot a világtól elzárja.

Igen nehéz a gyarmati kérdés jövőjére vonatkozólag jóslásokba bocsátkozni. Bizonyos, hogy Németországnak az utóbbi években számtalan külpolitikai sikere volt, amelyeket részben szívósságának és nagy határozottságának köszönhet. Nem lehet természetesen észre nem venni, hogy ezeket a sikereket szuverenitásának határain belül érte el. A felfegyverkezéssel és a Rajnavidék megszállásával külállamok érdekeit érintette ugyan, de azok tényleges fennhatósági szféráját sehol sem sértette meg. A gyarmatok visszaszerzése ezen az úton tehát kizártnak mondható, ha nem számolunk egy újabb világháborúval, melynek kimenetele kétséges. Bár a gyarmati kérdés megoldása Németország szempontjából nem látszik olyan egyszerűnek, mint amilyen a felfegyverkezés és a Rajnavidék megszállása volt, mégis azt kell hinnünk, hogy egy végleges európai rendezésből ennek a kérdésnek a megoldása nem maradhat ki. Németország túlságosan szívósan ragaszkodik gyarmati követeléseihöz és azok az érvek, melyekkel ezt a követelést el szokták utasítani, túlságosan gyengék ahhoz, hogy egy európai megegyezés ennek a kérdésnek megoldása nélkül lehetségesnek látszana. Viszont az sem valószínű, hogy egy ilyen megoldás a nemzetközi kollektív gondolat mellőzése révén jöhetne létre.

TÖRÖK ÁRPÁD